

Hansen, F. T. (2010). Tanker fra Svalbard - Om undren, undervisning og 'practice-based research' i kreative højere uddannelser". CHARA – Journal of Creativity, Spontaneity and Learning, Vol. 1, No. 3, pp. 343-356

Denne publikation stammer fra www.livsverden.dk - hjemstedet for:

Forum for eksistentiel fænomenologi

Et tværdisciplinært netværk af praktikere og forskere, som anvender eksistentiel-fænomenologiske grundlagstanker og perspektiver i deres arbejde.

Husk at angive korrekt kildehenvisning ved referering til denne artikel. Den korrekte reference fremgår øverst på denne side.

Læs mere om Forum for eksistentiel fænomenologi
og download flere artikler på
www.livsverden.dk

English version:

This publication is downloaded from www.livsverden.dk – the home page of

The Society for existential phenomenology

A Danish cross disciplinary society of practitioners and researchers who make use of existential phenomenological theory and perspectives in their work.

For more information and downloadable articles visit
www.livsverden.dk

Title: "Tanker fra Svalbard - Om undren, undervisning og 'practice-based research' i kreative højere uddannelser"

Author(s): Finn Thorbjørn Hansen

Source: CHARA – Journal of Creativity, Spontaneity and Learning, Vol. 1, No. 3 (2010)

Pages: 343-356

Published by: <http://www.chara.dk>

Stable Url: <http://www.chara.dk/artikler/20100310.pdf>

Digitized: 10/01/2010

Terms and Conditions of Use

Your use of the CHARA Journal archive indicates your acceptance of CHARA's terms and Conditions of Use, available at <http://www.chara.dk/information/terms.pdf>. CHARA's Terms and Conditions of Use provides, in part, that unless you have obtained prior permission, you may use content in the CHARA Journal archive only for your personal, non-commercial use.

Please contact the publisher regarding any further use of this work at redaktionen@chara.dk. Each copy or any part of a CHARA publication must contain the same copyright notice that appears on the screen or printed page of such publication.

CHARA is a not-for-profit organization founded in 2009. We work to create new knowledge on Creativity, Spontaneity and Learning and to build a common research platform that promotes the discovery and use of these resources. For more information on CHARA please contact redaktionen@chara.dk.

CHARA is collaborating with the Royal Library of Denmark to preserve and extend access to CHARA - Journal of Creativity, Spontaneity and Learning.

Tanker fra Svalbard

Om undren, undervisning og 'practice-based research' i kreative højere uddannelser¹

*Finn Thorbjørn Hansen, cand.mag. og Ph.d., universitetslektor ved DPU,
Aarhus Universitet, fth@dpu.dk*

Denne artikel tager udgangspunkt i nogle lærings- og dannelseserfaringer fra arkitekt-skolerne i Danmark og særlig Designskolen Kolding, hvor en mere fænomenologisk og undringsbaseret undervisningstilgang i disse år bliver afprøvet. Kan man tænke sig en alternativ form for universitetspædagogik, hvor de Fire Stemmer (System, Fag, Person og Sag) kommer i spil, og hvor 'practice-based research' tænkes fra en grundlæggende fænomenologisk-hermeneutisk position og ud fra en idé om en 'forsknings-poetik'? Og hvorledes skaber man undringsfællesskaber i undervisningen? Kan man undre sig uden ord?

De fire Stemmer i højere uddannelse

En designstuderende fortæller, at han ikke længere kan ikke finde hans egen stemme og engagement i hans arbejde på designskolen. Den er, siger han, blevet væk i mødet med fagenes og systemernes stemmer på designskolen. Alt det, der må læres og vides og kendes til, fra trendanalyser over almen teori om fibermaterialer, taktilitet, struktur, ornamentik og farvelære til markedsanalyser, bæredygtig udvikling, kreativitetsteorier og udvikling af kompetenceprofiler og kommunikationsplatforme, alt det har lagt, sådan oplever han det, en stadig tykkere hinde eller skorper omkring 'det', der af den unge designstuderende erfares som det egentlige. Det, *han* ønsker at udtrykke, som han længes efter, og som han forsøger at finde et sprog for.

Da tre designundervisere fra samme designskole hører om dette, smiler de venligt af denne unge designstuderendes begynder-kvaler. "En usleben diamant", siger en. "Selvfølgelig skal de studerende

¹ Følgende artikel er tanker, jeg gjorde mig på en tur til Svalbard i august 2010. De bygger videre på nogle erfaringer, som jeg i dag gør med designundervisere og designstuderende på Designskolen Kolding samt på erfaringer fra et "fænomenologisk dannelsesspor" på adjunktpædagogikum for Arkitekt-skolerne i Århus og København, som jeg var ansvarlig for i 2009 (se også Hansen, 2010c).

lære designfaget og dets tradition at kende”, siger en anden, ”for ellers ende de som glade dilletteranter. Her uddanner vi dem til professionelle designere”. En tredje tøver og bemærker, at det naturligvis heller ikke er i orden, at de studerende i uddannelsesprocessen mister sig selv og deres engagement og følelse af at være på sporet af deres eget udtryk. Men, tilføjer hun, denne iver efter at finde ’sin egen stemme’, kan også være et problem, en selvkredsende narcissistisk deroute. Så er det, at den fjerde designunderviser siger: ”Men at finde sin egen kunstneriske stemme handler vel ikke kun om at finde sig selv, men nærmere at høre det, materialet kalder en til at gøre.”

Jeg lytter som tilkaldt ekstern forsker, der har som mål sammen med ti designundervisere over tre år at udvikle en ’alternativ form for universitetspædagogik’. Den skal i højere grad end den almindelige ’universitære universitetspædagogik’ basere sig på designundvisernes og de designstuderendes livsverden, skabelsesprocesser og praksiserfaringer, mens de er i det ’live’, så at sige. Det vil sige i de øjeblikke, hvor indfaldet kommer, undringen sker og materialet kalder dem til en længsel, en lytten og til et kreativt nærvær og en skabende dialog eller dans med tingene.

En søgemodel opstår: De Fire Stemmer i de formgivende og højere uddannelser (se Hansen, 2010a, 2010b, 2011). Kort fortalt består de af Systemets stemme, Fagets stemme, den Personlige stemme og Sagens stemme. Et krydsfelt, et interferenspunkt, hvori både designundviseren og de designstuderende står. Undviseren – må vi gå ud fra, især da de fleste selv er professionelle og udøvende designere – kender til alle fire stemmer, de *lever* dem. De *er* i disse stemmer og kalder

verden og værket frem via en unik balance mellem disse. De kender til brugeranalyser, markedskræfter, hvordan virksomheder og politikere tænker. De kender til disse politiske, sociale, økonomiske og kulturelle systemer og politiske og ledelsesmæssige spil og strategier, så godt, at de kan kommunikere med dem og få deres designprodukter i spil og få dem solgt.

De kender også deres fag, de er stolte af det, og inspireres igen og igen af de refleksioner og teorier og metoder og modeller, som designforskere og forskere generelt tilbyder *om* og *over* praksis. De kan formidle disse og vise, hvorledes man også kan anvende den slags teori *på* og *i* praksis. Og de gode af dem, dem som faktisk skaber designværker af høj kvalitet, ved også, hvornår faget kan stå i vejen for sagen, og dermed også hvornår de skal slippe det faglige greb, og hvornår de i stedet for skal lade sig gribe af sagens selv og hvad den kalder til.

Vejen til et sådant gehør for sagen og nødvendige faglige forlegenhed eller passende faglige tilbageholdenhed, går igennem deres dybt personlige engagement i faget. De går således til fagligheden på en dyb personlig måde. De personliggør hver især fagligheden på deres egen unikke måde. Det morer de studerende sig over, det beundrer de ved dem, det irriterer dem, det erfarer de som en vigtig hændelse og læring. Uden denne personlige energi og idiosynkratiske omgang med og tilgang til designfagligheden ville underviserne heller ikke være i stand til at høre sig selv og være der, *i* fagligheden, med hele deres sjæl, længsel og autenticitet.

Men igen, som den fjerde underviser påpegede, der, hvor den egentlige alkymi opstår, er, når den Personlige stemme går i dialog med Sagens stemme. Hvis ikke underviseren kan træde til side for det, det hele handler om, nemlig sagen selv – som hverken er systemernes, fagets eller personens interesser og ønsker og intentioner – så vil der aldrig kunne opstå et værk, eller en 'begivenhed' i Gadamer's forstand, hvor det så at sige er livet/fænomenet/materialet selv, der griber os og 'vil' noget med os. I disse øjeblikke føres eller stødes den designskabende ud i 'det åbne'. En åbenhed, som er en forudsætning for, at mødet og dialogen med materialet/fænomenet/livet kan finde sted. Det er disse fire stemmer, som designunderviseren har gehør og en praktisk tavs fornemmelse for, når de skaber og dertil også vil føre designprocessen helt til dørs i salget af produktet.

Designunderviserne *kan* med andre ord det der. De kan det og gør det, og kan på indirekte vis formidle det, mens de gør det, men de ved ikke af det – ikke som vidende, der klart og præcist kan definere og bestemme teoretisk og metodisk, hvad og hvorfor de gør det, de gør. Det ligger som oftest, som en af dem siger, mere i hånden, i det følende strøg med hånden hen over tekstilet eller i blyantens fabulerende bevægelse hen over papiret. Det ligger som en tavs praktisk, intuitiv og kropslig viden.

Hvad disse designundervisere søger og åbenlyst efterlyser er et sprog, en måde at artikulere og reflektere på, der både kan være tro over for disse berørheder, erfaringer og skabende handlinger og samtidig give disse handlinger og grebtheder ord, der kan kalde en dybere reflekteret forståelse frem over, hvad det er, de kan og gør, når de står i det skabende nærvær og i designprocessen. De mangler et sprog – en femte stemme, om man vil – vi kunne kalde det Forståelsens stemme.

Når forståelsen er af ontologisk karakter

Men det særlige ved denne forståelse, i modsætning til den forståelse, som Fagets stemme kan artikulere, er, at den taler fra en ontologisk (værensmæssig) forbundethed med verden og det fænomen/materiale/liv, som søges udtrykt. Det er en ontologisk stemme og ikke blot en praktisk eller epistemologisk stemme, der her søges.

Nogle af disse designunderviser er også ph.d.-studerende. Efter samtalen om den unge designstuderende, der ikke kunne høre sin egen stemme for designskolens system- og fagstemmer, fortalte en af disse kommende designforskere, at hun i den grad kunne genkende sig i den unge

designstuderendes frustration. Som hun sagde:

“I forskningsverdenen bliver man som designer stillet overfor nogle store og ofte lidt fremmede krav om ’videnskabelighed’ og det kan være svært ikke at ’miste sig selv’ i store forkrømede teorier. Det rammer jo ind i en meget væsentlig diskussion af, hvad det er vi designerne vil bidrage med i forskningsverdenen? Selvfølgelig skal vi både forske ’i’ design, ’for’ design eller ’gennem’ design for nu at bruge Fraylings velkendte definitioner, men den fjerde mulighed, den fænomenologisk hermeneutisk tilgang, at forske ’fra’ design, mener jeg er væsentlig at være vidende om som designforsker. Denne forskningstilgang ’taler til’ designere, fordi den i højere grad inddrager undringer, ’de levede erfaringer’ og taler med ’den personlige stemme’, som jo netop er ret centralt for designere. Jeg mener dog langt fra, at designere skal forske på én og samme måde, men at den hermeneutisk fænomenologiske tilgang, er et muligt ’redskab’, der netop kan hjælpe designeren til at synliggøre og ’tale fra’ sit fagfelt.” (e-mail til Kirsten Bonde Sørensen, januar 2010)

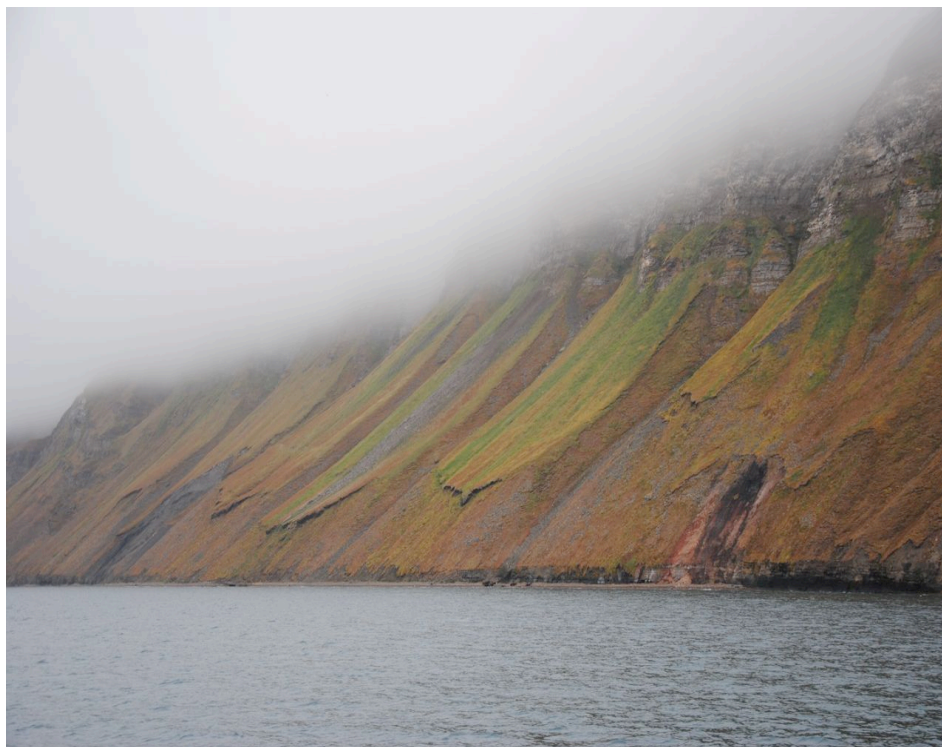
Kirsten Bonde Sørensen henviser her specifikt til den tilgang, som jeg over for de ti designundervisere i 2009-2010 havde præsenteret som en mulig forskningstilgang og praksis at arbejde ud fra, når man vil udvikle en alternativ universitetspædagogik på Designskolen Kolding. Nemlig gennem den fænomenologisk-hermeneutiske tilgang og praksis, hvor man tager udgangspunkt i en levet erfaring og berørthed (og ikke blot en pædagogisk velvalgt praksisfortælling eller *case*, der kan illustrere en forudbestemt teori) og dernæst en personlig undren og refleksion fra denne levede erfaring, *før* man knytter an til teorien og den fagteoretiske diskussion og videnskabelige diskurs. Altså en ’neden-fra-og-op-pædagogik’, frem for en ’oven-fra-og-ned-pædagogik’, som ellers kendetegner almindelig universitetsundervisning. Her lærer de studerende jo som bekendt først at tilegne sig diverse videnskabelige teorier og metoder for dernæst – gennem casestudies og projektarbejde – at vise, at man har forstået teorien, og hvorledes man kan anvende teorien på praksis.

I det, som er beskrevet som Kundskabsværkstedet i sokratiske variant (Hansen, 2009, 2010f, 2011) erfarer designunderviseren (og senere er planen de designstuderende – projektet varer til 2012), hvad det vil sige at ’stå-i-det-åbne’ og i et ’undringsfællesskab’ (Hansen, 2010d, 2011).

Vi er, som Martin Heidegger gjorde klart (Heidegger, 2007 [1927]), altid allerede *i* verden, før vi reflekterer *over* den. Det betyder med andre ord, at vi altid kommer for sent med vores rationelle reflekterende bevidsthed og valgte intentioner. Vi vil da aldrig rigtig være fuldt til stede *i* det, vi tænker og siger, hvis vi udelukkende har et analytisk og epistemologiske og metodisk greb om verden og os selv. Vil vi derimod forsøge at *være* i det, vi tænker og i den tale og gøren, som sker,

må vi i højere grad lære at tune os ind på det, i livet/fænomenet/materialet, som griber og berører os og da tænke og tale og handle *fra* denne grebthed, før vi sætter begreber på det.

Gadamer beskriver dette smukt med hans begreber om 'det indre ord' og 'det ydre ord' (Gadamer, 2004; Arthos, 2009), og om hvorledes vi må lære at tænke fra indersiden af ordet gennem en 'hermeneutisk erfaring'. Det vil sige en erfaring, der netop "... *overskrider den videnskabelige metodelæres kontrolområde*" (Gadamer, 2004. s. 1). Og hans slutter sit store værk *Sandhed og metode* (2004) med ordene: "*Hvad der ikke kan opnås ad metodisk vej må, og kan faktisk, opnås gennem en disciplin for spørgen og forsken, der garanterer sandheden*" (ibid., s. 461). Denne særlige spørgen og forsken, der overskrider den videnskabelige metodelæres kontrolområde og erkendelsesteori (dets epistemologi) og sætter os i forbindelse med erfaringsformer, der ligger uden for videnskaben (men ikke uden for forskning i Gadammers forstand!) er erfaringer, vi kan møde i filosofien, kunsten og historien. For i selve den filosofiske undring og i kunstens sanselige stemthed og skaben samt i det historisk-fortællende peges der frem mod et 'mellemrum', en pause eller stilhed, et overskud af meningsfuldhed, som det metodiske greb og videnskabelig begreb (det ydre ord) ikke kan fange og rumme men nok det undringsbaserede eller stemte og skabende (levende) ord og kunstneriske udtryk.

Hvordan bedrive forskningsbaseret undervisning på de formgivende uddannelser?

Det interessante er nu, at Kulturministeriet i deres rapport, *Forskningsstrategi for kulturministeriets område* (2009), i afsnittet 4.5 "Diskussioner om forskning og udvikling på Kulturministeriets

uddannelsesinstitutioner” fremhæver, at forskning og forsknings-baseret undervisning (på de uddannelsesinstitutioner der vil akkrediteres og akademiseres til også at kunne bedrive forskningsaktiviteter og kandidatuddannelser) må tage et grundlæggende andet udgangspunkt end den almindelige universitære forskningstradition og universitetspædagogik. På de kunstneriske og formgivende uddannelser (herunder også arkitekt- og designskolerne) skal der tænkes et langt tættere sammenhæng og samspil mellem forskningen og den kunstneriske udviklingsvirksomhed. I sidste instans opfordres der til udvikling af nye forskningsområder og tilgange inden for disse uddannelser, som bygger på – jeg citerer – ”... *'practise-based research' eller 'research by design'*. Altså en neden-fra-og-op-tilgang, hvor forskningen ikke foregår ved, at folk udefra eller udenfor f.eks. designprofessionen (som f.eks. kunsthistorikere, sociologer, psykologer, antropologer eller fagfilosoffer) ser *på* designpraksissen, men at det er designeren selv, der skal lære at forske *inden fra* designpraksissen selv. Fra en reflektiv forskning i 1. person så at sige. For derved at forløse en indsigt, som ligger gemt i designerens praktiske kundskab.

Jeg beskriver det også på den måde, at designforskeren må være særlig opmærksom på og søgende omkring, hvilken forsknings-*poetik*, som driver hans eller hendes erkendelsesinteresse og undren (se også Biggs, 2006). Hvis designforskeren kun var optaget af den rette forskningslogik og –teori og –metode, ville han eller hun forsat kun stå i et epistemologisk forhold til de tavse, kropslige og praktiske erfaringer, som han eller hun sidder inde med. Det er som bekendt kun digteren selv, der kan udvikle hendes særlige poetik (foruden hendes digterværker, naturligvis). Det vil ingen nok så medlevende og reflekterende litteraturteoretiker, litteraturanmelder eller litteraturlivsbiografiker kunne gøre. Poetikken er unikt knyttet til en levet indersideerfaring og personlig undren, som har retning mod det almene og universelle. Derfor kan den nævnte designer og ph.d.-studerende, Kirsten Bonde Sørensen, genkende sig i de processer og erkendelsesprocesser og erfaringer, som der tales om inden for fænomenologien og hermeneutikken.

At fremkalde designerens poetik er ikke det samme som at afklare designerens personlige designfilosofi. Sidstnævnte er designerens *'tænkte* filosofi' og de grundantagelser, som vedkommende knytter til dennes praksis og teori over praksis. Designerens poetik, derimod, er vedkommendes *'levede* filosofi'. Her tales og tænkes *fra* det liv og de spørgsmål, som leves. Det er, når der både lyttes efter den Personlige stemme og Sagens stemme, i denne samklang, at poetikken får ørenlyd.

Den sokratiske jordemoder som universitetspædagogisk ideal

Det næste interessante spørgsmål er da, hvorledes man kan skabe dannelsesprocesser for både designstuderende, designundervisere og designforskere *in spe*, hvor en sådan professions- og forskningspoetik får plads og udviklingsmuligheder. Kan man som ekstern forsker (dvs. som ikke-designer) hjælpe til i en sådan dannelsesproces?

Nej, ikke hvis man ankommer med en 'vidende' holdning, dvs. med nogle klare videnskabelige og veldefinerede metoder og analyser og "sikker"(evidensbaseret) viden.

Ja, hvis man formår i samarbejde med designerne at skabe muligheder for reelle undringsfællesskaber (hvori forskeren også personlig sætter sig og sin undren på spil sammen med designerne) og en samtaleform, der grundlæggende er sokratisk – i Gadamer's betydning af sokratiske (Gadamer, 1986). Det vil sige som en tilgang, der netop ikke *ved* noget på forhånd (Sokrates var kun pædagog i den forstand, at han ledede hans samtalepartner og ham selv frem til en ægte undren og dialog. Når og fra at undringen slog ind over dem, stod begge i det åbne). Det lægger rigtignok op til en anden forståelse af undren og filosofi end den Aristoteles (og senere Hegel) anlagde, når de talte om, at undren er filosofiens begyndelse (Sallis, 1995). For Aristoteles og Hegel var undren blot en umiddelbar impuls, som nok kunne sætte en filosofen i gang, men det var noget, som skulle overstås for at komme til det egentlige. Næmlig en systematisk vidensopbyggelse og undersøgelse gennem fagfilosofiens begreber og metodikker. For Platon(Sokrates) og den sene Heidegger, Hannah Arendt og Gadamer var undren noget ganske andet.

Undren var både begyndelsen til filosofi, den ledende drivkraft i den filosofiske refleksion og ende- og sigtepunktet for filosofien. Filosoffens mål er så at sige at flytte ind i undren, at blive en del af den. Lige som digtet er udtryksformen for digteren, er undringen udtryksformen for sokraten (Verhoven, 1972).

At undres er at være infiltreret i selve værens rødder

”Det, jeg forsøger at oversætte for Dem, er mere hemmelighedsfuldt. Det er infiltreret i selve værens rødder, i sansningens sanseløse udspring”, skriver kunstneren Cézanne i J. Gasquets bog om ham, og den franske fænomenolog Merleau-Ponty bruge dette lille citat som indgangscitatet for hans bog *Øjet og ånden* (2000 [1964]). Han indleder med at skrive, at videnskaben manipulerer tingene og afstår fra at bebo dem. Hvad vi derimod må gøre, hvis vi så at sige vil være ved tingene uden at manipulere dem er at flytte ud til dem gennem kunstens og filosofiens særlige erfaringsformer.

Merleau-Ponty skelner mellem at se filosofi som en akademisk teoretisk disciplin og diskurs (fagfilosofi) og så at se filosofi som en livsform og væremåde. I *Le Visible et l'Invisible* (her citeret fra Macleod & Holdridge, 2002, s. 10) skriver han:

”The words most laden with philosophy are not necessarily those which enclose what they say. They are those which open most energetically upon being, because they convey more exactly the life of the whole and disturb to breaking point our well-established certainties. The question is whether philosophy as a rediscovery of unfathomed being can best be served by means of logical language or by using language not as a means of conveying direct, immediate meaning, but as an equivalent of what it would like to say.”

Når filosofen peger på filosofiske problemer, dilemmaer, og temaer og nøglespørgsmål og bedriver begrebsanalyser og fører logiske argumenter for dette og hint, så er det, vil Merleau-Ponty hævde, egentlig ikke disse filosofiske problemer, temaer og nøglespørgsmål og hans særlige filosofiske metode, der kendetegner, hvad denne filosof står for og er drevet af. Disse spørgsmål, problembeskrivelser og analyser er blot forskellige måder, hvorpå filosofen forsøger at artikulere det, som har gjort indtryk, som han længes efter at give udtryk og finde ind til. Så disse beskrivelser af nøglespørgsmål og problematikker kan egentlig blot betragtes som ’afkalkninger’ af noget, noget som engang var levende og flydende virkelighed for den filosoferende. Nemlig en grundlæggende undren, åbenhed og originalt møde med et indtryk og en levet erfaring, som nu søger et udtryk – at blive betænkt af filosofen. Det er som bekendt også Merleau-Ponty, der i forordet til *Phenomenology of Perception* (2002 [1945]), skriver, at den, der bedst har formuleret, hvad den fænomenologiske reduktion er for en størrelse, er Husserls assistent Eugen Fink, *”...when he spoke of ’wonder’ in the face of the world”* (Merleau-Ponty, 2002, s. xv). For Fink var ægte filosofi først og fremmest en undringsbaseret og –ledet filosoferen. Filosofi og dette at *være* filosoferende er at være i en dialog og i et originalt møde med verden, hvor man ikke ankommer til denne med nogle professionelle sikkerheder (fagligheder/sikre systemer og erkendelser og metoder) men nærmere

med en 'berørt uvidenhed' (Lindseth, 2005) en sokratisk ikke-viden, som man kunne beskrive som 'det, vi ikke ved, at vi ikke ved – men *er*'.

Fink (1981) vil hævde, at denne undren udspringer af et grundlæggende møde med det ukendte og fremmede, som efterfølges af angst og gru. Hvorimod Heidegger (1956, 1994, 2004) og Hannah Arendt (og Løgstrup herhjemme) taler om, at vi i undringen nok løsrives fra 'common sense' og den videnskabelige sikkerhed (hvilket nok kan afstedkomme en vis psykologisk såvel som epistemologisk uro og utryghed). Men til gengæld vil vi også kunne erfare en dybere og mere fundamental (ontologisk) forbundethed med verden i undringsøjeblikket. Noget taler *til* os, som vi samtidig erfarer en dybt forbundethed med, ja en glæde, meningsfuldhed og taknemmelighed for. Arendt taler ligefrem om en 'beundrende undren' (Arendt, 1978).

Man kunne også sige det lidt mere jordnært: Når vi er *nysgerrige* og *interesserede* står vi godt plantet på sikker grund, på vores fastlandssokkel af viden (det ved vi, at vi ved; det ved vi, at vi kan; og det ved vi, at vi ikke ved, men gerne vil vide). Ser vi så pludselig noget nyt i det fjerne, ja så bliver vi gerrige efter ny viden, og hvis 'det nye' oven i købet synes at kunne inddæmme og sikre os yderligere vidensområder, ja så er det også interessant. Vi vælger dernæst at drage ud på en *undersøgelse*. Vi vil ud at se nærmere på det, så vi kan *udforske* det. Og når vi så har sat 'båden' i vandet og lagt kursen (designet undersøgelsen eller eksperimentet), så forventer vi at vende hjem med en opdagelse og ny viden og erkendelse.

Når vi undres er det ikke noget, som vi har planlagt eller vil. At undre sig er ikke det samme som at undersøge eller udforske noget. Undren kommer bag på os. Undren er som et epistemologisk jordskælv, der pludselig rækker ved ikke blot vores viden og sikre greb om verden, men også ved den måde, jeg selv er forbundet med min viden og faglighed. Undren rammer dybere og mere eksistentielt end nysgerrighed, interesserethed og den analyserende og kritisk undersøgende attitude. I undren oplever vi på egen krop en forbundethed med verden på et mere værensmæssigt (ontologisk) plan samtidig med, at vi på det epistemologiske og funktionelle (ontiske) plan erfarer et brud og en uro.

Men undren er ikke, når vi spørger. For i selve det at spørge, har vi allerede sat en spørgeretning og udvalgt nogle begreber og ord i et forsøg på at komme på højde med denne undren. Så undren kommer før spørgsmålet. Det filosofiske spørgsmål (som f.eks. Hvad er tid?) *kan* være undringsladet, men det behøver ikke at være det. Det er undringsladet, hvis personen, der spørger, i selve holdning viser og oplever en sætten-sig-selv-på-spil og en ægte tøven og sårbarhed. Det mærker man. Undren kalder til nærvær og filosofi er da en personlig svar på et sådant kald (jf. Marcel, 1973). Der følger således en anden langsommelighed, ydmyghed og lytten med, når man er bragt i undren. Gadamer ville sige, at man i undren tuner sig ind på 'det indre ord'. Eller, at man er ramt og under indtryk af 'det indre ord', når vi undres.

Men hvad er da kilden til undren? Hvad går forud for undren? Ja, hvori består i grunden undringens fænomenologi? Et muligt svar på det første spørgsmål kunne selvsagt være: Det gør forundringen. At være forundret er i højere grad at være sanselig stemt, ramt og grebet, før man så at sige vågner op og spørge: Hvad skete der i grunden skete her? I forundringen ligger indtrykket tavst tilstede, som en fremmede gæst, vi har fået besøg af, og som vi ikke var forberedt på. I undringen træder vi mere aktivt selv i spil i forhold til det 'under', vi har oplevet, og som vi nu forsøger at forstå.

Kan undringsbaseret undervisning ske uden ord?

Eugen Fink knytter, lige som Gadamer (2000) i øvrigt, en tæt forbindelse mellem denne sokratiske undren (*thaumazein*) og det græske begreb *theoria*, der ikke må forveksles med det moderne begreb om teori. *Theoria* stod for de gamle grækere som en særlig form for lyttende og deltagende kontemplation, hvor de lyttende selv var "helt med" i det sagte og gjorde. Og det i modsætning til, hvad vi i dag forstår ved teori som den distancerede iagttagende og reflekterende position. *Theoria* er undren, siger Fink. Og, kunne vi så tilføje, er det ikke en sådan form for kontemplation og undren, som særlig må i spil, når designere og andre formgivende og kunstneriske uddannelsesinstitutioner vil bedrive 'forskningsbaseret undervisning'? Vil vi lære at tænke fra praksis og ud fra en 'wonder- and practice-based research', må vi også kunne skabe rum for sådanne undringsfællesskaber. Undringsfællesskaber må ikke forveksles med f.eks. 'reflekterende teams', 'Appreciative Inquiry' eller 'reflekterende praksisfællesskaber'. Hvor disse typisk er problem- eller mulighedsorienteret og knyttet til et ønske om at effektivisere eller maksimere en funktion i praksis, er undren og det at være i sokratiske undringsfællesskaber en *praxis* i Aristotelisk forstand. Det vil sige ikke et middel for noget andet, men en værdi i sig selv. I den forstand er der en langt tættere forbindelse eller indfiltreret mellem *theoria* og *praxis* (på samme måde som der også bør være mellem forskning og kunstnerisk udviklingsarbejde på kulturministeriets uddannelsesinstitutioner²), end der er mellem teori og praksis på de almindelige og nytteorienterede professionsuddannelser. Dog, må det tilføjes, at også for disse professionsuddannelser – f.eks. lærer- og sygeplejeuddannelsen – giver det mening at tale om 'et kald'(den Personlige og Sagens stemme) og om lærer- og sygeplejefprofessionen ikke blot som en teknik eller håndværk men også som en kunst (se Hansen, 2010f, 2010g, 2011).

Men kan vi ikke let komme til at forråde undringens momentum og de kunstneriske uddannelsesinstitutioners credo og værensformer, når de skaber – *hvis* denne undring og disse undringsfællesskaber i designundervisningen skal ske gennem det skrevne ord? Et medium, som de

² For en meget interessant diskussion af, hvad 'practice-based research' kan være inden for de formgivende uddannelser, og hvorledes Gadamers *theoria*-forståelse kan åbne op for en fænomenologisk-hermeneutisk tilgang til f.eks. designforskning, se Macleod & Holdridge (2006).

fleste designere jo kunstnerisk og professionelt set ikke anser for at være deres væsentligste og vigtigste medie. Kan man undre sig uden ord, uden både det skriftlige og mundtlige ord? Jo forundres kan man uden ord, da er vi ladet op til undren via en sanselig stemthed. Men kan man undre sig uden ord? En streg i en tegning kan være teknisk eller undersøgende i sin form og bevægelse. Men den kan vel også være fabulerende og undrende, eller tøvende, langsommelig og ydmygt lyttende? Så hvorfor ikke undre sig visuelt og gennem forskellige materielle og stoflige former? Og hvordan vil det konkret tage sig ud? Hvilken undringsbaserede undervisningsformer kunne det føre til på en designskole? Hvori adskiller en kreativ undervisningsform, der ægger til nysgerrighed og det undersøgende sig fra en, der ønsker at kalde det undrende frem?

Det er nogle af de spørgsmål, som jeg og de ti designundervisere på Designskolen Kolding de næste år vil fordybe os i og praktisk prøve af.

Referencer:

- Arendt, H. (1978). *The Life of the Mind*. Harcourt Inc., London.
- Arthos, J. (2009). *The Inner Word in Gadamer's Hermeneutics*. University of Notre Dame Press, Indiana.
- Biggs, I. (2006). "Hybrid texts and academic authority: the wager in creative practice research". In Macleod, K. & L. Holdridge, *Thinking Through Art. Reflection on art research*. Routledge, London.

-
- Fink, E. (1981). The problem of the phenomenology of Edmund Husserl. I: *Apriori and World. European contributions to Husserlian Phenomenology*. The Hauge: Martinus Nijhoff Publishers.
- Gadamer, H.-G. (2004 [1960]). *Sandhed og metode*. Forlaget Systime, Århus.
- Gadamer, H.-G. (1986). *The Idea of the Good in Platonic-Aristotelian Philosophy*. Yale University Press, London.
- Gadamer, H.-G. (2000). *Teoriens lovprisning: taler og artikler*. Forlaget Systime, Århus.
- Hansen, F.T. (2009). Sokratiske samtaler – en vej til store indsigt, arbejdsglæde og “taktfuldhed” i socialrådgiverens arbejde? *Unden for nummer – tidsskrift for forskning og praksis i socialt arbejde*, juni 2009.
- Hansen, F.T. (2010a). ”Undringsfællesskabet som vej til U-læring på højere uddannelser”. In *Fortællinger fra U-et. Teori U omsat i liv, læring og lederskab* (red. Lone Belling og Thomas Gerstrøm). Dansk Psykologisk Forlag A/S, Virum.
- Hansen, F.T. (2010b in print). ”The Phenomenology of Wonder in Higher Education” i Malte Brinkmann (ed.): *Erziehung. Phänomenologische Perspektiven*. Königshausen & Neumann. Würzburg.
- Hansen, F.T. (2010c). “*The creative force of wonder*” - *hvordan tænke og praktisere universitetspædagogik på et kommende designuniversitet?* Ikke-publiseret arbejdspapir til Designskolen Kolding, August 2010.
- Hansen, F.T. (2010d). *At stå i det åbne. Dannelse gennem filosofisk nærvær og undren*. Hans Reitzel (3. oplag), København.
- Hansen, F.T. (2010f). *Filosofisk vejledning og praktisk kundskab i professionsuddannelser*. Afsluttende rapport (362 sider) til VIA University College (læreruddannelsen), 1. Juli 2010. REPRO, DPU, København.
- Hansen, F.T. (2010g). Hermeneutisk praksis og undringens væsen og betydning i sygeplejen. *Tidsskrift for Akademiske Sygeplejersker*, nr. 2 Oktober 2010.
- Hansen, F.T. (2011). *At tænke fra ordets inderside. Kundskabsværkstedet og de Fire Stemmer i højere uddannelse og professionsudvikling*. Hans Reitzel, København (udgives medio 2011).
- Heidegger, M. (2007 [1927]). *Væren og Tid*. Forlaget Klim, Århus.
- Heidegger, M. (1956): *What is philosophy?*, trans. W. Kluback and J.T. Wilde. New Haven.
- Heidegger, M. (1994): *Basic Questions in Philosophy*, trans. R. Rojcewicz and A. Schuwer (fra *Gesamtausgabe*, Band 45). Indiana.
- Heidegger (2004 [1954]). *What is called thinking?* Harper & Row Publishers, New York.
- Lindseth, A. (2005). *Zur Sache der Philosophischen Praxis*. Verlag Karl Alber, Freiburg/München.
- Macleod, K. & L. Holdridge (2002). ”The Enactment of Thinking: Creative Practice Research Degrees, in *Journal of Visual Art Practice*, Vol. 2, No. 1-2, p. 5-11.
-

- Macleod, K. & L. Holdridge (2006). *Thinking Through Art. Reflections on art as research*. Routledge, London.
- Marcel, G. (1973). "What Can Be Expected of Philosophy?" In Marcel, G., *Tragic Wisdom and Beyond*, Northwestern University Press, Evanston.
- Merleau-Ponty, M. (2002 [1945]). *Phenomenology of Perception*. Routledge, London.
- Merleau-Ponty, M. (2000 [1964]). *Øyet og ånden*. Pax Forlag A/S, Oslo.
- Sallis, J. (1995): "The Place of Wonder". In *Double Truth*. Albany, NY.
- Verhoeven, C. (1972): *The Philosophy of Wonder*. New York.